

Geachte dames, mijne heren, hartelijk welkom. Allereerst wil ik de organisatie hartelijk danken voor de uitnodiging om aan deze conferentie mee te werken.

In dit verband wil ik u graag over onze projecten informeren die tot doel hebben om – duurzame – contacten tussen migranten en de vanouds woonachtige senioren te stimuleren.

Mijn naam is Heili Bassa en ik ben de directeur van Pluspunt, een expertisecentrum voor senioren en participatie. Ons doel is de deelname van senioren aan de samenleving te stimuleren. Een belangrijk uitgangspunt voor ons werk is onze methode *Voor en door senioren*. Wij sporen senioren aan om hun bestaande **kwalificaties, talenten en ervaringen** actief in te zetten door ze verschillende vormen van onconventionele coaching aan te bieden, hulp en advies te geven en door ze te begeleiden.

Pluspunt is een onderneming die advies aanbiedt, projecten en methodieken ontwikkelt en opleidingen en cursussen organiseert. Wij zijn innovatief en hebben oog voor de maatschappelijke trends van vandaag en morgen. Deze trends proberen wij om te zetten in een inspirerende seniorenleiding die zich concentreert op de multiculturele samenleving in Rotterdam.

Als Pluspunt beschikken wij in de wijken over een breed netwerk, o.a. op het gebied van seniorenwerk, socio-cultureel werk, zelfhulporganisaties en scholen en verzorgings-/wooncentra voor senioren.

Hier een paar cijfers, om u een indruk te geven: in 2007 bereikten wij met onze activiteiten in Rotterdam ca. 20% van de 60+-ers, dat zijn rond 20.000 senioren. Deze reikwijdte hebben wij dankzij de inzet van vrijwillige medewerkers bereikt! Wij beschikken over rond 120 actieve vrijwilligers.

De bevolking van Nederland is de afgelopen decennia beduidend veranderd. De samenstelling is ‘verkleurd’ en ook het aantal senioren dat niet uit Nederland komt, is sterk gestegen en stijgt verder. Ter informatie ziet u het aantal 65+-ers in Rotterdam in 2007 en hoeveel van hen een verschillende etnische achtergrond hadden. In tegenstelling tot de rest van Nederland loopt het aantal senioren in Rotterdam de komende jaren terug, tegelijk stijgt binnen de seniorengroep het aantal migranten boven de 65.

Afgezien van de ‘verkleuring’ is een stad als Rotterdam de afgelopen jaren belangrijk veranderd, o.a. door grote herstructureringen en stadsvernieuwingsprojecten, door uitbreiding en individualisering. In wijken waar vroeger – in de tijd na de oorlog – een sterke sociale betrokkenheid bestond, leeft nu iedereen veel teruggetrokken in zijn eigen wereld. Men woont in dezelfde wijk, men leeft echter niet mét, maar naast elkaar. De verbondenheid onder de bewoners verdwijnt.

Dit geldt ook voor senioren, migranten en autochtonen. Men ging er lang vanuit dat senioren hun weg in de samenleving wel zouden vinden, maar de praktijk leert dat dit niet altijd het geval is. “Blanke“ senioren raken op grond van de stadsontwikkeling ontvreemd van hun vertrouwde woonomgeving en trekken zich terug. Tegelijk hebben de ‘nieuwe senioren’, die vaak al jaren in dezelfde buurt wonen, weliswaar veelvuldig contact met elkaar, maar weinig verbondenheid met andere personen. Bovendien zijn er in de wijken op grond van de veranderingen en budgetinkrimpingen minder zelfstandige verenigingen waar de senioren elkaar buiten hun eigen kring kunnen ontmoeten.

Deze ontwikkelingen konden wij als Pluspunt bij één van onze oudere projecten: ‘Anders ouder worden’ goed volgen. Dit project bestaat uit werkgroepen in verschillende Rotterdamse wijken. De leden van de werkgroep zijn senioren die informatie-evenementen met betrekking tot bepaalde onderwerpen voor andere senioren in de wijken organiseren. Via de AOW-groepen merkten wij dat tussen de autochtonen en de migranten weinig kennis en contacten bestonden. Bovendien stelden wij vast dat de contacten niet eenvoudig uit zichzelf ontstonden omdat er vooroordelen, taalbarrières, maar ook remmingen bestonden. Anderzijds merkten wij ook dat de mensen nieuwsgierig naar elkaar zijn en wel degelijk interesse voor elkaar hebben, maar hoe pak je deze situatie aan en hoe geef je het vorm? Het gemeenschappelijke kenmerk ligt in het feit dat iedereen ouder wordt en dat sommigen dezelfde ontwikkelingen doormaken.

Voor Pluspunt voldoende reden om enkele projecten te ontwikkelen die tot doel hebben – duurzame – contacten tussen migranten en autochtone senioren te stimuleren. Wij hebben daarbij naar werkvormen gezocht die onbureaucratisch zijn en een positieve uitstraling hebben.

Wij hebben gemerkt dat bij ontmoetingen het “verhalen vertellen“ een bindende factor kan zijn en tegelijk een reden vormt om bijeen te komen. Verhalen bleken het middel om generaties en culturen met elkaar te verbinden.

En dat brengt mij bij ons volgende project, ‘Verhalenderwijs’, een vertel-project dat uit 18 senioren bestaat die tussen de 54 en 89 jaar oud zijn en verschillende etnische achtergronden hebben (Surinamer, Antilliaan, Nederlander, Kaapverdiër, Turken en binnenkort ook iemand met een Marokkaanse achtergrond). De vertellers kunnen op een prettige wijze een brug tussen de culturen en de generaties leggen. Met de verhalen worden senioren in verzorgings- en wooncentra, binnen het socio-culturele werk en in het seniorenwerk bereikt. Maar er wordt ook verteld op scholen, tijdens algemene openbare evenementen, op partijen en feesten. De geschoolde vertellers vertellen levensverhalen en bestaande verhalen en beschikken over een grote reikwijdte. Het project werd reeds zeer hoog gewaardeerd en dit is nog steeds het geval. De laatste jaren zijn vele prijzen gewonnen. Er is nog steeds veel vraag naar verhalen. De gebruikte werkwijze concentreert zich op een goede voorbereiding, alle activiteiten worden van tevoren met de organisaties, waar de vertellingen plaatsvinden, besproken. De verhalenvertellers werken met zijn tweeën. De betreffende paren hebben verschillende culturele achtergronden. Bij de evenementen worden de bezoekers uitgenodigd met elkaar in gesprek te komen.

Het succes van het project Verhalenderwijs bracht ons op het idee om in de gekleurde wijken van Rotterdam de herinnerings-methode in te zetten. Zo ontstond het project ‘Verhalend verleden’. Doel is, senioren uit verschillende culturen door de uitwisseling van mooie herinneringen aan de hand van ‘signaalprikkel’ met elkaar in gesprek te brengen.

Pluspunt organiseert in samenwerking met de instellingen van de Sociale Dienst uitwisselingsevenementen voor senioren uit verschillende culturen (Rotterdam heeft er meer dan 160, het project heeft dus nog veel voor de boeg). De methode van de herinnering maakt gebruik van het gestructureerde opruimen van herinneringen om contacten en communicatie tussen de oudere bewoners te stimuleren en op deze manier de sociale cohesie te versterken.

De opbouw bestaat uit drie fases:

In de eerste fase worden drie monoculturele groepen gevormd. Deze fase bestaat uit vier à zes bijeenkomsten. De deelnemers leren elkaar in deze fase kennen en leren hoe ze positieve herinneringen aan de hand van foto’s, onderwerpen en muziek gestructureerd kunnen opruimen. Ze leren om vragen te stellen en te luisteren. Ze ervaren dat iedereen over vroeger kan vertellen zodat het zelfvertrouwen groeit. Uiteindelijk heeft iedereen een verleden en ieder verhaal zijn plaats. Onderwerpen die aan de orde komen zijn opleiding, opvoeding, rituelen, werk en vrije tijd. Alle groepen bestaan uit acht à tien deelnemers.

In de tweede fase worden de monogroepen gemengd. De deelnemers delen hun verhalen uit de eerste fase mede aan de deelnemers uit andere culturen. De verhalen uit de eerste fase dienen nu als ‘signaalprikkel’ om herinneringen van de andere deelnemers op te roepen. Ze worden gestimuleerd om overeenstemmingen in de verhalen van elkaar te ontdekken en leren elkaar door elkaars verhalen op een ontspannen wijze kennen. Zo ontstaat meer begrip voor elkaar. Dit werd ook door de deelnemers bevestigd!

In deze tweede fase komen de deelnemers in gemengde groepen gedurende vier à zes bijeenkomsten bijeen. De nadruk wordt dus gelegd op de vele gemeenschappelijke dingen.

In de derde fase zijn geen grenzen gesteld voor het aantal bijeenkomsten. De deelnemers vertellen de verhalen die uit de vorige fasen samengesteld zijn, aan een breder publiek. In de buurt kunnen andere bewoners hun verhalen op verschillende plekken horen, bijvoorbeeld op scholen, in verenigingen, bejaardenhuizen, bij wijk- en buurtactiviteiten en in bibliotheken.

De derde fase is gemengd en richt zich op de uitwisseling binnen de buurt. Het is een onbureaucratische methode om mensen bijeen te brengen waarbij de praktijk leert dat de taal geen barrière hoeft te zijn.

Dit project kan per stad(swijk) een half jaar tot ongeveer een jaar duren. De senioren bouwen daarbij iets met elkaar op. Dit blijft doorgaans ook na afloop bestaan, waardoor langdurige contacten met elkaar ontstaan.

In de praktijk hebben reeds verschillende (twaalf) instellingen van de Sociale Dienst deze beproefde methode gebruikt om de sociale cohesie in wijken van Rotterdam te verbeteren. Het programma is zo opgebouwd dat instituten er zelfstandig mee kunnen werken.

Pluspunt heeft de instituten uit de eerste pilot begeleid en de scholing voor de herinneringswerkers georganiseerd.

Het hele programma is anderhalf jaar gefilmd en op een DVD en als boek met praktische tips verwerkt en gepresenteerd aan de instituten van de steden zodat ook andere belangstellenden de methode en de resultaten konden leren kennen.

De titel van het boek en de DVD is “We zongen allemaal hetzelfde lied maar ieder in onze eigen taal”. Pluspunt organiseert nog steeds scholingen voor begeleiders en vrijwilligers aan de hand van de herinneringsmethode, in Rotterdam en daarbuiten.

Aan dit project werken senioren uit verschillende culturen mee, de meesten zijn Surinamers, Antillianen, Nederlanders, Indiërs, Turken en in mindere mate Marokkanen. Voor zover ons bekend, hebben reeds ca. 400 senioren aan dit project deelgenomen.

OEW

Het volgende project van Pluspunt heet “OEW”: ‘Ontdek Elkaars Wereld’. Ook dit project richt zich op duurzame contacten tussen senioren met een verschillende etnische achtergrond.

Met dit project wil Pluspunt de negatieve cirkel van ‘Onbekend maakt onbemind’ doorbreken door bijeenkomsten tussen autochtonen en migrant senioren te organiseren waarbij de dagelijkse zeden en gebruiken centraal staan. Als men over de zeden en gebruiken en de overeenkomstige achtergronden praat, leert men de wereld van de ander kennen en staat hier positiever tegenover. Deze vorm van leren kennen is de eerste stap in een kennismakingsproces en naar een duurzaam contact.

En dat is nodig! Zoals ik aan het begin al een keertje aangesproken heb, zijn er vele factoren waardoor bij autochtonen en migrant senioren het gevaar van sociale isolatie groter wordt. De betrokkenheid in de oude, vertrouwde wijk is bijvoorbeeld verdwenen en ook de contacten met de werkomgeving bestaan niet meer. De gebrekkige taalkennis kan dit proces nog versterken..

Intermenselijke contacten ontstaan vaak op grond van gelijke interesses. Deze interesses kunnen op het gebied van hobby, sport, wonen, geloof, milieu, familiebanden, belangenvertegenwoordigingen of politiek liggen. Het gaat er dus om met elkaar ‘dingen te doen’.

Bij de uitvoering van het project ‘Ontdek elkaars wereld’ wordt waar mogelijk aangehaakt bij bestaande senioren groepen omdat dit garandeert dat ook na de doorvoering van het project de contacten tussen de senioren met verschillende culturele achtergronden voortbestaan. Anders uitgedrukt: Dankzij de deelname van senioren groepen krijgen de contacten tussen autochtonen en migrant senioren een structurele inbedding.

In Rotterdam heeft Pluspunt haar AOW-groepen nauw betrokken bij het project. In andere gemeentes zijn het zeer verschillende senioren groepen.

Hoe werkt het? In ‘Ontdek Elkaars Wereld’ wordt een programma aangeboden dat uit twee delen bestaat. Het eerste deel bestaat uit vier kennismakings-bijeenkomsten waarbij de deelnemers aan de hand van vaste onderwerpen informatie over hun zeden en gebruiken uitwisselen. Het tweede deel concentreert zich meer op gemeenschappelijke bijeenkomsten met het oog op het structurele inbedden. Van te voren zijn binnen de gemeente(-districten) met het seniorenwerk, ambtenaren van de gemeente en senioren groepen gesprekken gevoerd om de behoefte aan een dergelijk project vast te stellen. De reacties van de gesprekspartners op de gebruikte projectmethode zijn positief. Bovendien is er bij de organisaties en de verschillende coöperatiepartners een basis voor het project. Dit garandeert ook de

mogelijkheid om het project in het bestaande senioren- en welzijnswerk te integreren. De bijeenkomsten vinden in buurthuizen en ontmoetingscentra van de betreffende gemeenten plaats.

Het eerste deel bestaat uit vier vooraf gestructureerde kennismakings-bijeenkomsten.

1. De wereld van de kennismaking

Bij de eerste bijeenkomst staat de eerste kennismaking centraal. Daarbij wordt het spel WAVE (WAVE staat voor “Waardering en Acceptatie van Elkaar”) gespeeld. Het biedt de mogelijkheid om deelnemers op onbureaucratische wijze met elkaar in contact te brengen en eigen zeden en gebruiken op speelse wijze in woorden te vatten.

Omdat iedere deelnemer persoonlijk allerlei vragen gesteld worden, ontstaat bij het WAVE-Spel een echt contact. Voorbeeldvragen zijn: Wat betekent uw voornaam? Als u een groentetuin zou hebben, welke soorten groente zou u dan telen? Waar stond het huis van uw ouders? Hoe ziet uw feestkleding eruit?

2. De wereld van het eten

Iedere cultuur heeft haar eigen zeden en gebruiken rond de etensbereiding. Wanneer wordt wat en om welke reden gegeten? Bovendien staat de bereiding van het eten ook in verband met het begrip voor gastvrijheid. De uitwisseling van het hoe en waarom van de zeden en gebruiken rondom het eten is een onbureaucratische wijze om meer over de wereld van de ander te ervaren.

Natuurlijk worden er ook verschillende gerechten geproefd en recepten uitgewisseld. Bovendien blijken er soms leuke overeenstemmingen bij gerechten en gebruiken bij bepaalde feesten te bestaan en we hadden zelfs eens een project waarbij de deelnemers daadwerkelijk in de keuken van de ander keken.

3. De wereld van het geloof

Verklaringen over normen en waarden worden door alle godsdiensten met elkaar gedeeld. Bij de ontmoetingen tussen mensen met een verschillende religieuze achtergrond is het belangrijk dat men niet alleen de verschillen maar ook de gelijkenissen tussen de godsdiensten ziet. Vanuit de eigen belevenis wordt aan de hand van religieuze onderwerpen besproken, welk belang deze hebben, wanneer en hoe ze toegepast worden en welke plaats ze in het leven van de ander innemen.

Er worden zelfs onderwerpen als kerstballen, gebedskransen, gebedskleding en symbolen besproken en ook hier geldt dat de senioren over de vele bestaande overeenstemmingen verrast zijn.

4. De wereld van de wijk

Zoals reeds gezegd leven verschillende bevolkingsgroepen eerder naast dan met elkaar. Een gemeenschappelijke wandeling door de wijk richt zich naar gemeenschappelijke of individuele ervaringen. Het delen van wederzijdse lievelingsplaatsen in de wijk draagt ertoe bij dat men makkelijker met elkaar omgaat en de wijk door de ogen van de ander ziet en zo binnen de wijk de wereld van de ander herkent.

De deelnemers maken samen een lijst met lievelingsplaatsen in de wijk en maken een wandeling langs deze plaatsen. De wandeling wordt feestelijk met een avondeten beëindigd waarbij ook enige bekende wijkbewoners en functiedragers of plaatsvervangers uitgenodigd worden.

Tweede deel: Structureel inbedden

Door de samenwerking met het seniorenwerk en de bestaande seniorengroepen en zelfhulporganisaties is het project ‘Ontdek Elkaars Wereld’ een impuls voor blijvende contacten tussen autochtonen en migrant senioren. Na het eerste deel ligt het doel erin drie volgende bijeenkomsten te organiseren en op basis van de gemeenschappelijke behoeften de onderwerpen uit te kiezen. Onderwerpen voor deze bijeenkomsten kunnen zijn: Ouder worden in Nederland, gemeenschappelijke toekomst, de generatiekloof, kleinkinderen en grootouders, leefbare wijken, vrijetijdsbesteding en hobby’s, de veranderingen in de zorgsector (WMO), enz. Het betreft vaak een goede combinatie van serieuze en oppervlakkige onderwerpen.

Bij dit project vormt de intensieve mix van bestaande autochtonen (“blanken”) en migrant seniorengroepen de basis om een kijkje in elkaars keuken te nemen. Senioren die nieuwsgierig zijn naar andere culturen en graag over hun eigen cultuur vertellen. En op deze manier de wereld van de ander willen leren kennen.

Op basis van de ervaring dat de periode in de begintijd te kort was om een goed proces op gang te zetten, is het concept van vier naar zes bijeenkomsten uitgebreid. Het project loopt succesvol. De groepen hebben afgesproken door te gaan.

‘Ontdek elkaars Wereld’ is in de huidige vorm in verschillende gemeenten (deelgemeenten) uitgevoerd. In totaal hebben er reeds 70 bijeenkomsten plaatsgevonden en er zijn reeds 276 senioren met verschillende etnische achtergrond bereikt.

Dit proces wordt in Rotterdam versterkt door de coöperatie tussen Pluspunt en de in de wijken reeds bestaande AOW-groepen van Pluspunt almede de coöpererende (zelfhulp-)organisaties. Een verdere algemene voorwaarde is de ondersteuning en begeleiding aan het begin van het programma. Er moeten goede contacten met senioren groepen met verschillende achtergronden opgebouwd worden. En de juiste sleutelfiguren moeten gevonden worden zodat de reclame succesvol is. Dit is iedere keer zeer intensief werk daar het vaak om persoonlijke contacten en om mond-op-mond-reclame gaat. Naast de vaste begeleiding van de groep staan voor de eerste vier bijeenkomsten vakkundige, vrijwillige, geschoolde gespreksleiders ter beschikking. Zij vormen de zogenaamde kerngroep. Ze worden expliciet in het eerste deel ingezet, kunnen echter ook de rol van de gespreksleider bij de volgende bijeenkomsten overnemen. Bij voorkeur worden deze kerngroepleden per gemeente geworven zodat ze ook bekend zijn met de lokale situatie. De leden van de kerngroep worden door Pluspunt met behulp van een scholing die zich richt op onderwerp-specifiek werken met groepen, aanvullend gesteund.

Voor de gebruikte methodiek wordt een praktisch methodenboek gemaakt waarvan intussen reeds vele exemplaren afgenomen zijn. Inrichtingen en senioren groepen kunnen met behulp van de gebruikte methodiek gemakkelijk zelf een start maken. Desgewenst biedt Pluspunt ondersteuning in de vorm van een scholing en advies met betrekking tot het project aan.

Binnen het gebruikelijke werk is vaak echter geen plaats voor aanvullende impulsen voor het bereiken en de intensivering van contacten met senioren groepen met verschillende etnische achtergrond. De ervaring leert dat de ondersteuning van groepen bij de organisatie en realisatie van bijeenkomsten die zich op lange termijn-contacten en de implementatie concentreren, een intensief proces is. Dat mag niet onderschat worden.

Daarom is het ook van onschatbare waarde dat wij van het Ministerie de middelen voor een intensiveringsactie hebben ontvangen die ook de continuïteit op lange termijn kan garanderen.

Wij hopen derhalve ook met onze duurzame diensten nog lang en innovatief door te kunnen gaan!!

Ik dank u voor uw aandacht.
Heili Bassa